

leerlijnen

10/07/2010 | Marcel Schmeier M SEN | www.onderwijsgek.nl

Goed onderwijs begint met het formuleren van doelen. Deze doelen vormen samen een leerlijn of een leerplan.

Doordat duidelijk is wat kinderen aan het eind van een periode moeten beheersen, kan de beschikbare leertijd goed gebruikt worden. Ook is duidelijk wat de opbrengsten zijn geweest van de inzet van de leerkracht en het kind. Hierdoor is reflectie en verbetering mogelijk.

Helaas is het leerplan vrijwel geheel verdwenen de afgelopen 15 jaar. Sinds kort mag het echter op hernieuwde belangstelling rekenen. Een goede ontwikkeling.

Om goed onderwijs te kunnen geven, moeten leerkrachten namelijk precies kunnen vertellen wat kinderen aan het eind van het schooljaar moeten kennen en kunnen. Zij moeten de leerlijn feilloos kennen: weten welke leerstof er in de vorige groepen is aangeboden en welke leerstof er nog aan bod komt.

De leerlijnen kunnen ook zichtbaar worden gemaakt voor de kinderen. Bijvoorbeeld door deze aan de muur te hangen. Kinderen kunnen dan zien wat ze al hebben geleerd. Ze krijgen hierdoor het inzicht dat de leerstof van vorige jaren nodig is in de huidige groep. Ze zien bijvoorbeeld dat het stampen van de tafels een voorwaarde is om een staartdeling te kunnen maken. Ze zien dat hun harde werken nut en zin heeft en hen helpt zich steeds verder te bekwamen. De kinderen worden zodoende eigenaar van het eigen leerproces.

Kinderen zijn leergierig en willen van nature weten wat ze gaan leren in de toekomst: "Wat voor sommen krijgen we in groep 4? Ik weet al dat we woorden met 'nk' gaan leren volgende week!" Als leerlijnen aan de muur hangen, kunnen ze alvast spieken wat er komen gaat. Dit zorgt voor een grote betrokkenheid en veel enthousiasme.

Leerlijnen kunnen worden opgedeeld in blokken van 10 of 20 weken en kunnen zodoende eenvoudig op een A4 geplaatst worden. Op deze manier kan de leerlijn gedeeld worden met ouders. Zij kunnen dan zien wat hun kind de komende periode op school gaat leren en hier thuis op aansluiten. De betrokkenheid bij het leren van het kind wordt hierdoor vergroot en dat heeft een positief effect op de leerprestaties. Ook is het eenvoudiger om te spreken over de vorderingen van het kind. Het gesprek kan dan gaan over opbrengsten, kwaliteit en onderwijs. Iets dat ouders zeer waarderen is mijn ervaring.

Categorie	Voorbeelden
klankzuiver	zeep, poes, stok, vliegtuig
nk	bank
ng	ring
-cht	wacht
eer/ oor/ eur	beer/ voor/ deur (zie ook: fopletter)
aai/ ooi/ oei	papegaai/ hooi/ knoei
eeuw/ ieuw	sneeuw/ nieuw
-d-t/ -p-b	paard/ straat, kop/ web
-pje, -tje, -je	boompje/ stoeltje/ rupsje
ge-/ be-/ ver-/	gevaar/ bedoel/ vervoer
tweeledige woorden	lopen/ struiken/ kisten/ stappen

Afbeelding 1: Doelen voor lezen (niet-klankzuivere periode, week 20-40 van groep 3)

Doel/onderwerp	Strategie	Groep
Optellen: 0 tot en met 10 10 tot en met 20 0 tot en met 20 (met MAB-materiaal)	De sprong over de 10 wordt aangeleerd met het principe: eerst tot de 10 vol maken en dan kijken hoeveel er nog bij moet. Opschrijven zoals je het legt: $8 + 5 = 10 + 3 = 13$ Daarna automatisering/memorisering van de tafels van optelling binnen en over het tiental.	3
Aftrekken: 10 tot en met 0 20 tot en met 10 20 tot en met 0 (met MAB-materiaal)	De sprong over de 10 wordt aangeleerd met het principe: eerst eraf tot 10 en dan kijken hoeveel er verder nog af moet. Opschrijven zoals je het legt: $12 - 5 = 10 - 3 = 7$ Daarna automatisering/memorisering van de tafels van aftrekking binnen en over het tiental.	3
Optellen tot en met 100	Optellen met eenheden: $20 + 6 \rightarrow$ tientallen en eenheden $21 + 7 \rightarrow$ tientallen/eenheden en eenheden $24 + 6 \rightarrow$ tot het volgende tiental $26 + 8 \rightarrow$ over het tiental Optellen met tientallen: $20 + 30 \rightarrow$ tientallen plus tientallen $26 + 30 \rightarrow$ tientallen plus tientallen, eenheden blijven onveranderd Optellen met tientallen en eenheden: $26 + 34 \rightarrow$ tientallen plus tientallen, eenheden tot aan het tiental $26 + 28 \rightarrow$ tientallen plus tientallen, eenheden over het tiental	4
Aftrekken onder de 100	Aftrekken met eenheden: $30 - 6 \rightarrow$ eenheden gaan van de tientallen $39 - 7 \rightarrow$ binnen het tiental $36 - 6 \rightarrow$ tot het volgende tiental $36 - 8 \rightarrow$ over het tiental Aftrekken met tientallen: $30 - 20 \rightarrow$ tientallen min tientallen $56 - 30 \rightarrow$ tientallen min tientallen, eenheden blijven onveranderd Aftrekken met tientallen en eenheden: $46 - 16 \rightarrow$ tientallen min tientallen, eenheden tot aan het tiental $36 - 18 \rightarrow$ tientallen min tientallen, eenheden over het tiental	4

Afbeelding 2: Fragment van de leerlijn van de rekenmethode Reken Zeker: doel, strategie en groep zijn duidelijk.

De meeste gangbare methoden voor taal en rekenen hebben helaas geen overzichtelijke leerlijnen. Het is veelal een onduidelijke brei van kerndoelen, competenties en eindtermen die wollig en uitgebreid worden omschreven. Dit ontnemt leerkrachten het zicht op de grote lijnen. Als de leerkracht al niet weet wat er geleerd moet worden, dan is het inzicht en de motivatie bij kinderen er al helemaal niet. Als de leerlijn niet bekend is, dan moet je als leerkracht geheel vertrouwen dat de methode met de handleiding alle leerstof behandelt en bovendien evidence-based is. Iets wat helaas vaak niet zo is.

Ook bestaat het gevaar dat leerkrachten zich onverantwoordelijk gaan gedragen: "Ik heb toch alle boekjes met de kinderen gedaan? Ik kan het niet helpen dat Marietje het onvoldoende heeft opgepikt en nog niet kan lezen."

Als de methode geen duidelijke leerlijn bevat, kan je deze als leerkracht toch eenvoudig zelf maken. Kijk hiervoor naar de toetsen die bij de methode horen en schrijf op wat de kinderen telkens moeten beheersen. Kijk goed of er hoge doelen zijn geformuleerd en zoek uit of er geen hiaten zijn. Ga hierbij af op voorgaande jaren en vraag collega's of zij zaken missen in de 'bagage' van de kinderen.

Als iedere leerkracht voor zijn eigen groep een leerlijn maakt voor rekenen, lezen, spelling dan kunnen deze worden samengevoegd tot een leerlijn voor de gehele school. Zo wordt zichtbaar wat kinderen moeten kennen aan het eind van iedere groep. Het wordt hierdoor eenvoudiger om risicokinderen vroegtijdig te signaleren en als team over onderwijsinhoud te praten. Er ontstaat een besef dat alle leerkrachten samen verantwoordelijk zijn voor hoe de kinderen overgedragen worden aan het voortgezet onderwijs: van groep 1 t/m 8.

“Er ontstaat een besef dat alle leerkrachten samen verantwoordelijk zijn voor hoe de kinderen overgedragen worden aan het voortgezet onderwijs: van groep 1 t/m 8.”

Leerlijnen zijn de pijlers van het onderwijs: doelen verhogen de leerprestaties van de kinderen. Onderwijs begint met het overdenken wat je kinderen wilt leren en hoe je dit gaat verdelen over de beschikbare tijd: 8 jaar, een schooljaar, 20 weken, een les. Onderwijs is niet aanbieden wat toevallig voorbijkomt of wat de kinderen zelf willen leren. Onderwijs is het overbrengen van kennis, vaardigheden en cultuur. Niet alles zelf ontdekken, maar kennis nemen van wat anderen in de geschiedenis voor ons hebben ontdekt. Het leerplan is het snijpunt van wat de maatschappij vraagt van haar toekomstige burgers en wat de school aanbiedt.

Als je wilt dat leerkrachten zich verantwoordelijk gaan dragen, dan moet je hen geen verplichte methoden opleggen. Je moet hen afrekenen op resultaat.

Stephen Covey noemt dit 'delegeren aan de rentmeester'. Je kijkt naar de doelen in de leerlijn en ondersteunt en faciliteert de leerkracht om deze doelen te bereiken met zijn groep kinderen. Als je leerkrachten namelijk methoden oplegt, dan gaan ze zich hierachter verschuilen: "Jij zei dat ik het zo moest doen en het werkt niet." Je stimuleert onverantwoordelijkheid.

Leerkrachten die verantwoordelijkheid krijgen en doelen moeten halen met hun groep kinderen, gaan zich ook verantwoordelijk gedragen. Zij zullen vanzelf evidence-based gaan werken en de onzin schrappen uit hun roosters. Zij zullen niet klakkeloos de methode volgen of de edubabbelaars achterna lopen. Deze leerkrachten handelen naar hun principe: goed onderwijs verzorgen.

Zij leren de kinderen veel, zorgen voor tevreden ouders, hebben werkplezier en verbeteren zichzelf en de organisatie voortdurend.

Professor Jan Dirk Imelman over het leerplan:

<http://j.mp/cVlb2S>

Karakter Interactive gebruikt duidelijke leerlijnen in haar software

<http://j.mp/aeE5lx>

Leerlijn spelling van de CED-groep:

<http://j.mp/derOsl>